

SOCIOLOGICKÉ TEORIE KRIMINALITY II

DIVIŠOVÁ VENDULA
KRIMINÁLNÍ POLITIKA
26. 10. 2016

TEORIE DIFERENČNÍCH ASOCIACÍ

- Chicagská škola - problém smíření náhledů na patologii a diverzitu
- řešením odmítnutí pojetí společnosti jako konsensuální x normativní
pluralita - to umožňuje přijmout konflikt (střet odlišných souborů sociálních vztahů)
- Edwin **SUTHERLAND** - „depatologizuje“ kriminální oblasti
- 1937: *zločin bílých límečků*
- kritika spojování zločinu s chudobou a přílišného důrazu na of. statistiky
- nutnost nové teorie - obecné procesy (co zahrnou i krim. bílých límečků)
→ *teorie diferenční asociace*

TEORIE DIFERENČNÍCH ASOCIACÍ

- sociální přenos kultury (i zločinného chování)
- zločin jako dominance *definic příznivě nakloněných porušování zákona*
- procesem *učení se* skrze vztahy s dalšími osobami (techniky i motivy)
- difereční asociace končí jako zločin kvůli *sociální dezorganizaci*

kritika:

- člověk jako pasivní příjemce ne/zločinných motivů
- později – dvě nové proměnné: objektivní příležitost a přítomnost/absence alternativního chování (legálního)
- vysvětluje spíše skupinový zločin a stabilní kriminální role

TEORIE SUBKULTUR

- navazuje na *teorii napětí* (rozpor mezi kulturou a strukturou) a na *Chicagskou školu* (dezorganizované oblasti – odlišné morální standardy) a *teorii diferenčních asociací*
- tyto hodnoty „*kulturně přenášeny*“
- posun do oblasti *lidských vztahů* (interakce)
- skupinové řešení
- určité sociální skupiny - hodnoty a postoje, které umožňují/podporují kriminalitu

ALBERT COHEN A DELIKVENTNÍ SUBKULTURY

- kniha *Delinquent Boys: The Culture of the Gang* (1955)
- kritika čistě individualistických vysvětlení (např. psychoanalýza) ale i výlučně teorie (sub)kulturního přenosu - spojení obou vysvětlení?
- teorie subkulturního přenosu neúplná - otázka vzniku subkultury
- inspirace Mertonovou *teorií napětí* - ale odklon od důrazu na materiální hodnoty + teorií *diferenčních asociací* - delikvence jako kolektivní záležitost
- zabývá se zejména delikvencí mladistvých v rámci nižší třídy
- předpoklady: (1) lidské jednání jako neustálé *úsilí řešit problémy*
(2) ale různé *prostředky dosahování cílů* v závislosti na třídě

ALBERT COHEN A DELIKVENTNÍ SUBKULTURY

- tlaky ke konformitě - řešení problémů závisí na reakci vlastní referenční skupiny
- hodnoty střední třídy dominantní → problém přizpůsobení - *statusová frustrace*
- možné odpovědi: „college boy“ / „stable corner boy“ / „delinquent boy“
- vznik subkulturního řešení - *interakcí* s jedinci se stejnými problémy
- získání statusu v této skupině typicky doprovázen ztrátou statusu mimo skupinu
- možné i řešení v individuální rovině
- nemožnost původní hodnoty zcela potlačit - úzkost -

ALBERT COHEN A DELIKVENTNÍ SUBKULTURY

- znaky delikventní subkultury:

1. ne-utilitářská - (x R. Merton - materiální orientace)
2. zlomyslná
3. negativistická
4. všestrannost
5. krátkodobý hédonismus
6. autonomie skupiny

KRITIKA TEORIE A. COHENA

- příliš se opírá o oficiální statistiky
- předpoklad dominance a rozšířenosti hodnot střední třídy - ignoruje kulturní diverzitu
- automatické propojování delikventních chlapců z dělnické třídy s proti-středostavovskou kulturou
- názor, že hodnoty střední třídy jsou pro tyto chlapce irelevantní, ale vadí jim narušování „outsiderů“ ze střední třídy (jejich chování racionální a utilitářské chování) (Kitsuse a Dietrick 1959)
- dělnická třída jako sama o sobě vyvolávající ilegální chování (Miller 1958)

RICHARD CLOWARD & LLOYD OHLIN

- *Delinquency and Opportunity* (1960)
- snaha spojit *teorii anomie* (původ deviace) s *diferenciální asociací* (přenos)
 - delikvence jako kolektivní řešení
- *nelegitimní struktury příležitosti* (aspirace mladých mužů z dělnické třídy x dostupné příležitosti)
- víra v meritokracii skrze socializaci x nedostatek práce spojené s vyšším statutem
- „oběťmi“ hlavě příslušníci nižší třídy - pokud příčina spatřována v nespravedlivé společnosti → možné delikventní řešení
- tři typy kriminální subkultury - *kriminální / konfliktní / úniková*
- odlišné příležitosti naučit se techniky a motivace (neutralizace viny)

KRITIKA RANÝCH SUBKULTURNÍCH TEORIÍ

- určitý determinismus - ekonomické a sociální síly (ale role ind. charakteristik a stupeň vystavení subkulturním hodnotám)
- přílišné napojení na pracující třídu
- deviance jako fenomén gangů
- opomíjena role autorit (učitelé, policie, rodiče...) v „nálepkování“ deviantů
- nevysvětluje, proč mnoho chlapců z kriminality „vyroste“
- opomíjí kriminalitu dívek
- delikvence jako záležitost mladých chlapců z dělnické třídy

RADIKÁLNÍ TEORIE SUBKULTURNÍCH TEORIÍ

- *Birmingham Centre for Contemporary Cultural Studies* - 70. léta (radikální neo-marxisté)
- kultury založené na *sociální třídě*
- subkultury - sdílí hlavní hodnoty, nabízí různá „kulturní“ řešení problémů
- některé jsou stálé, jiné existují omezenou dobu
- druhý typ - velmi viditelné, odlišné kulturní „řešení“ problémů vyplývajících ze socioekonomické pozice
- *styl jako vzdor* vůči podřízení dominantním hodnotám - *symbolická, rituální* forma (nikoli úspěšné řešení problému)

SUBKULTURNÍ TEORIE A VÝZKUM TERORISMU

- Simon Cottee (2011): Jihadism as a Subcultural Response to Social Strain: Extending Marc Sageman's „Bunch of Guys“ Thesis
- kriminologie a teroristická studia vzájemně nekomunikují
- západní skupiny spřízněné/inspirované al-Kájdou jako kolektivní subkulturní řešení sociálního napětí - jeho kořeny ve frustraci kvůli statusu a identitě
- Mark SAGEMAN: teze „party chlapů“ („bunch of guys“ thesis) - vznik ter. skupiny na základě interakce osob se stejnými problémy (x indoktrinace)
- Sageman opomíjí strukturální kontext a džihádistický subkulturní styl
- nový soubor hodnot džihádistů - odklon od materiálních hodnot (x víra, osobní

NEUTRALIZAČNÍ TECHNIKY

- SYKES Gresham M., MATZA David (1957 - Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency)
- kritizují deterministické přístupy, návaznost na *teorii diferenčních asociací*
- důraz na konkrétní obsah procesu učení
- kritika teorie A. Cohena (delikventi jako odmítající hodnoty střední třídy)
 - mnozí delikventi pociťují vinu nebo stud
 - určitý respekt k těm, kdo dodržují zákon
 - rozlišují mezi svými „oběťmi“
 - nejsou imunní vůči tlaku ke konformitě (rodiče, škola...)

NEUTRALIZAČNÍ TECHNIKY

- otázka - *proč lidé porušují zákony*, ve které věří a zda je možné vyhnout se *morální odpovědnosti* za kriminální jednání
- cílem ochrana před obviňováním sebe i jiných po spáchání aktu + umožnění jeho spáchání
- techniky neutralizace (klíčová komponenta Sutherlandových „definic“)
 1. *popření odpovědnosti*
 2. *popření újmy*
 3. *popření oběti*
 4. *odsouzení odsuzujících*
 5. *apel k vyšším loajalitám*
- ale role svobodné vůle - odpovědnost za své chování

MATZA A DELIKVENCE JAKO STATUS

- David MATZA: *delikvence jako status* a delikventi jako „herci“
- pohybují se mezi delikventním a konvenčním chováním („drift“)
- svobodně se rozhodují vydat se jedním nebo druhým směrem
- popírá existenci specifické deviantní subkultury
- jen subkultury, jejichž členové se účastní kriminálního chování (ale nemusí)
- tři fáze v procesu stávání se delikventem:
 1. nejistota ohledně vlastní maskulinity a dospělosti, společnost dalších mladých mužů
 2. nutnost překonat prvotní socializaci, ochrana před pocitem viny
 3. zná techniky neutralizace, pohybuje se mezi delikvencí a

TEORIE SOCIÁLNÍ KONTROLY

- Travis **HIRSCHI**: zločin je normální, je naopak třeba vysvětlit konformitu
- konformita jako výsledek učení, socializace
- *vnější kontrola* (Hirschi 1969) – narušení *sociálních vazeb* u delikventů
 - *pouto* - ve vztahu k ostatním lidem, význam jejich názorů
 - *oddanost* - ve vztahu ke společensky uznávaným cílům (vzdělání, práce...)
 - *zapojení* - do konvenčních aktivit (míra zapojení)
 - *víra* - v morální platnost hodnot, norem společnosti
- x *sebe-kontrola* (Hirschi a Gottfredson 1990) - vysvětlení na úrovni jednotlivce
- zločin = slabá *sebekontrola* + vhodné *příležitosti* + lákavé *cíle*

TEORIE ETIKETIZACE

- rozchod s dosavadní kriminologií hledající příčiny (normální x patologické)
- jak a proč je určité jednání označeno jako deviantní / kriminální?
- vliv symbolického interakcionismu (význam jazyka, komunikace)
 - kriminalita jako *produkt sociální interakce*
- důraz na *proces kriminalizace* (tzv. *teorie sociální reakce*)
- relativní význam pojmu zločin - deviantní vůči komu?
- u některých skupin vyšší pravděpodobnost „onálepkování“ (*labelling*)
- důsledky „onálepkování“ konkrétních jedinců

HOWARD S. BECKER

- studie *Outsiders* (1966)
- relativita pojmu deviant a deviace - nutné zahrnout posuzovací proces
- přijímání „sociálních pravidel“ (*mocenská* záležitost) a jejich vynucování - jejich narušitel onálepkován jako „outsider“
- „*sociální skupiny vytvářejí deviaci přijímáním pravidel, jejichž porušení utváří deviaci, a aplikací těchto pravidel na konkrétní lidi a jejich onálepkováním jako outsiderů*“
- deviace není vlastností spáchaného aktu x důsledek aplikování pravidel a sankcí (produkt transakce mezi soc. skupinou a „narušitelem“)
- deviant jako někdo, kdo byl *úspěšně onálepkován*
- otázka ne/spáchaní činu a ne/dopadení pachatele

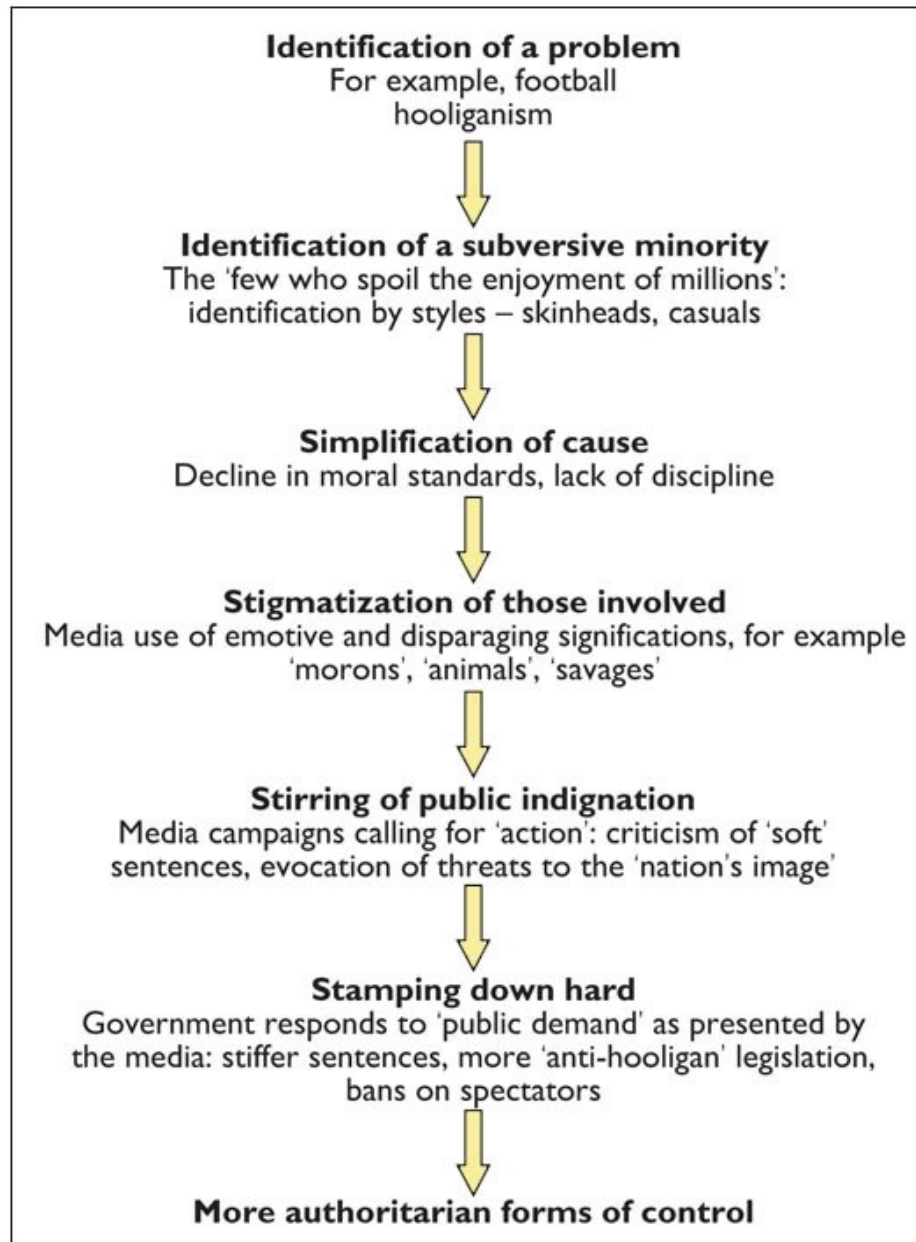
HOWARD S. BECKER

- typy deviantního chování

	poslušné chování	chování porušující pravidla
je vnímán jako deviant	neprávem obviněn	„ryzí“ deviant
není vnímán jako deviant	konformní	tajný deviant

- porušení pravidla - dopadení a „onálepkování“ - změna sebe-pojetí a „veřejné“ identity jedince - deviantní status jako dominantní - vstup do deviantní skupiny/subkultury (společný status, učení se technik, racionalizací atd.)
- *sebenaplňující se prorocství* (falešná obvinění) - ale někdy existence dalších alternativ

- *morální křížová výprava a morální podnikatelé*

Morální panika na příkladu fotbalových chuligánů

KRITIKA TEORIE ETIKETIZACE

- nejedná se o teorii x perspektiva - vágní
- identifikace deviance jen v termínech reakcí společnosti?
- nelogičnost kategorie tajného devianta
- deviant jako pasivní aktér (Gouldner 1968: „man-on-his-back“ x „man-fighting-back“)
- upřednostňování pachatele na úkor oběti
- nedostatečný důraz na roli struktury a mocenské vztahy
- opomíjí deviaci mocných
- ale mnohá kritika neoprávněná - vztahuje se jen na užší pojetí teorie

KRITICKÉ PŘÍSTUPY V KRIMINOLOGII

- problematizuje pojem zločin a proces kriminalizace
- navazuje na teorii etiketizace a radikální kriminologii
- koncept zločinu nelze oddělit od konceptu *moci*
- zločin jako *útlak* - marginalizace až vyloučení určitých skupin
- nadreprezentace mladých mužů a chudých v krim. statistikách
- cílem částečná *dekriminalizace*, ale zároveň postihování zločinu „mocných“ (stát, korporace)
- vliv *politické ekonomie* (globální kapitalismus)
- posun k „*sociální újmě*“ (*social harm*) nebo *lidská práva* - „za kriminologii“?

KONFLIKTNÍ / RADIKÁLNÍ / MARXISTICKÁ KRIMINOLOGIE

- soubor perspektiv spíše než jediná teorie (Thorsten Sellin, George Vold, Austin Turk, William Chamblis, Richard Quinney, Ian Taylor...)
- ve společnosti různorodost skupin a jejich zájmů
- vliv socio-politické struktury společnosti - plodí nerovnost a určuje, kdo má moc definovat zločin
- zločin jako racionální odpověď na vlastní pozici v politicko-ekonomickém uspořádání
- vztah mezi zločinem a kapitalismem - kapitalismus jako „kriminogenní“
- role „kriminálního průmyslu“

FEMINISTICKÁ KRIMINOLOGIE

- souhrn různých teoretických perspektiv
- patriarchát jako dominantní konfliktní linie ve společnosti
- muži jako ti, co vytváří i vynucují pravidla
- kritika „androcentrismu“ kriminologie - opomíjí roli žen
- témata - znásilnění a domácí násilí
- růst kriminality žen - důsledek emancipace?
- přijetí maskulinity u žen a dívek v souvislosti se zločinem?

KULTURNÍ KRIMINOLOGIE

- Mike Presdee, Jeff Ferrell, Keith Hayward, Jock Young, Simon Cottee
- inspirace: subkulturní teorie, teorie nové deviace (*labelling*), teorie postmodernismu, existenciální filozofie ad.
- snaha zpochybnit ortodoxní kriminologii (kritika zejména pozitivismu, ofic. statistik) a současný systém kontroly kriminality
- pozdní modernita - nejistota; zvyšující se poptávka po vzrušení; vzrůstající nerovnost a stigmatizace, marginalizace určitých skupin
- prolínání kultury a zločinu
- hlavní role v konstrukci zločinu: význam, zobrazení (médiá), moc

POUŽITÁ LITERATURA

- Becker, Howard S. 1966. *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: Free Press.
- Burke, Roger Hopkins. 2009. *An Introduction to Criminological Theory*. Willan Publishing.
- Cohen, Albert K. 1955. *Delinquent Boys: The Culture of The Gang*. Glencoe: The Free Press of Glencoe.
- Cottee, Simon. 2011. Jihadism as a Subcultural Response to Social Strain: Extending Marc Sageman's „Bunch of Guys“ Thesis, *Terrorism and Political Violence*, Vol. 23, pp. 730-751.
- Cultural Criminology, University of Kent (blog). (<http://blogs.kent.ac.uk/culturalcriminology/>).
- Ferrell, Jeff; Hayward, Keith a Jock Young. 2008. *Cultural criminology: an investigation*. Los Angeles, London: Sage.
- Ferrell, Jeff. 1999. „Cultural Criminology“, *Annual Review of Sociology*, Vol. 25, pp. 395-418.

POUŽITÁ LITERATURA II

- Hulsman, Louk. 1986. Critical Criminology and Concept of Crime, *Contemporary Crisis*, Vol. 10, No. 3-4, pp. 63-80.
- Presdee, Mike. 2000. *Cultural criminology and the carnival of crime*. London and New York: Routledge.
- Schwendinger Herman and Julia Schwendinger. 1970. „Defenders of Order or Guardians of Human Rights?“, *Social Justice* Vol. 40, Nos. 1-2, pp. 87-117.
- Sykes, Gresham M., Matza, David. 2009. „Techniques of Neutralization: Theory of Delinquency. In: McLaughlin, Eugene et al. (Eds.). *Criminological Perspectives: Essential Readings*. 2nd Edition. London: Open University, pp. 231-238.
- Sutherland, Edwin. 1940. „White-Collar Criminality“, *American Sociology Review*, Vol. 5, No. 1, pp. 1-12.
- Taylor, Claire. 2001. „The relationship Between Social and Self-Control: Tracing Hirshi’s Criminological Career“, *Theoretical Criminology*, Vol. 5, No. 3, pp. 369-388.
- Taylor, Ian et al. 2003 (1973). *The new criminology: for a social theory of deviance*. London and New York: Routledge, pp. 133-138, 139-171.